Takaisinmaksun talkoot

11.8.2021

Vielä hetken saamme nauttia kesäisistä päivistä, vaikka ilmassa voikin jo tuntea vienon lupauksen alkavasta syksystä. Elämme elokuuta, ja vaikka vuotta on vielä yksi kolmasosa jäljellä, olemme Suomessa käyttäneet oman osuutemme maapallon luonnonvaroista jo kuukausia sitten. Vuonna 2020 ylikulutuspäivämme oli 10. huhtikuuta, mutta tämän vuoden osalta tarkkaa laskennallista päivämäärää ei ole saatavilla koronapandemiasta johtuen. Maailman ylikulutuspäivä taas on viime vuosina sijoittunut heinä-elokuun vaihteeseen – laajemmassa mittakaavassa siis menee hieman paremmin, mutta mikäli tämä laskennallinen ylikulutuspäivä todellisuudessa konkretisoituisi ja luonnonvarat loppuisivat tuona päivänä, olisi vielä aika pitkä matka kuljettavana uuden vuoden alkuun tyhjin käsin. Elämme jatkuvasti ikään kuin velaksi, jonka eräpäivää ja takaisinmaksua emme ole tuntuneet ottavan kovin vakavasti.

Finanssimaailmassa voimme ymmärtää helposti, ettei jatkuva velan ottaminen ole järkevää – eikä oikeastaan edes mahdollista. Sama lainalaisuus pätee maapalloomme ja sen tarjoamiin puitteisiin, joista olemme täydellisen riippuvaisia. Luonnon hätähuuto, joka kaikuu ilmastonmuutoksen, luonnonvarojen ehtymisen sekä luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen sävelissä, on yhä vain voimistunut viime vuosina. Ehkäpä koit tuon huudon kuumuuden muodossa kuluneen kesän aikana. Hätähuuto kyllä on kuultu ja sen jo monien elämään ulottuvia vaikutuksia konkreettisesti nähty, mutta silti huuto ei ota vaimentuakseen. Eri tahoilla toteutetaan erilaisia vastuullisuusohjelmia ja -toimenpiteitä yhä enenevässä määrin, yritysvastuuyksiköt ovat nykypäivää ja kuluttajien vaakakupissakin punnukset vihertävät yhä voimakkaammin. Maapallomme tila on tästä huolimatta heikompi kuin koskaan aiemmin.

Mitä hitaammin suuntaa muutamme, sitä raskaammaksi velkataakkamme käy. Eikä lyhennysvapaitakaan ole enää tarjolla. Tilanne ei kuitenkaan ole toivoton, ja keinoja suunnan muuttamiseen löytyy. Niihin on kuitenkin nyt tartuttava uudella, systeemisemmällä otteella, joka huomioi asiat ja ongelmat suhteessa kokonaisuuteen. Koronapandemia opetti hyvin selvästi, että pakon ja erilaisten rajoitusten edessä pystymme sopeutumaan nopeasti radikaaleihinkin muutoksiin. Ekologinen kestävyyskriisi tulisi ottaa vähintään yhtä vakavasti kuin covid-19, vaikka kestävyyskriisin seuraukset eivät ole nähtävissä niin nopeasti ja aivan yhtä konkreettisesti kuin tuon viheliäisen viruksen. Tai riippuu keneltä, missä maailmankolkassa asuvalta näistä seurauksista kysytään, sillä joidenkin elämään esimerkiksi ilmastonmuutoksen vaikutukset ovat iskeneet hyökyaallon lailla – kirjaimellisestikin.

Keskeisintä on, että muutamme perustavanlaatuisesti tapojamme kuluttaa ja omistaa asioita. Yhdysvaltain 39. presidentti Jimmy Carter puhui jo yli neljä vuosikymmentä sitten ylettömyydestä ja kohtuuttomuudesta kuluttamisen yhteydessä ja kritisoi sitä, miten kuluttamisesta on tullut suurin arvo yhteiskunnassa: identiteettiä määrittää enemmän ihmisen omistamat kuin tekemät asiat. Hillittömät kulutusjuhlat ovat jatkuneet länsimaissa vuosikymmenten ajan, ja nyt juhlat pitäisi laittaa päätökseen – ovathan tarjoilutkin jo alkaneet käydä vähiin. Meidän täytyy opetella kuluttamaan kestävästi. On myös paikallaan määrittää uudelleen suhdettamme luontoon, missä voisi käyttää apuna Tommy Hellstenin osuvia ajatuksia: ”Luonto ei ole elämyspuisto, jota käytetään ja kulutetaan ja jolle esitetään vaatimuksia. Luonto on elävä, sen kanssa ollaan vuorovaikutuksessa” (Oivalluksen kynnyksellä, Minerva kustannus 2013).

Kiertotalouden mukainen velaton tulevaisuus

Myös tapamme tuottaa asioita sekä luoda kasvua ja hyvinvointia tulee muuttua. Yksi kriittinen keino toimia toisin ja vastata ekologiseen kestävyyskriisiin on talouden ja ympäristön uudella tavalla yhteen kietova kiertotalous, joka on noussut kuumaksi puheenaiheeksi ympäri maailmaa, eikä suotta. Tiivistetysti kiertotalous on talousmalli, jossa talous toimii ympäristön kantokyvyn rajoissa: resursseja käytetään viisaasti ja materiaaleihin sitoutunut arvo säilyy yhteiskunnassa mahdollisimman pitkään. Kiertotaloudessa taloudellinen toiminta ja luonnonvarojen kulutus kytketään irti toisistaan, eli hyvinvointia ja talouskasvua luodaan ilman luonnonvarojen kulutuksen ja siitä seuraavien negatiivisten ympäristövaikutusten kasvua. Kiertotalous vaikuttaakin varsin varteenotettavalta – ja välttämättömältä – velanmaksustrategialta, jonka avulla voimme nousta jatkuvan ylikulutuksen rämeiköstä ja asettaa jalkamme kantavalle, kestävämpään tulevaisuuteen johtavalle tielle.

Kiertotalous ei ole kompromissi, vaan hieno mahdollisuus: se maalaa toivon väreillä tulevaisuutta, jossa luonto kykenee edelleen ylläpitämään ja suojelemaan meidän ja tulevien sukupolvien jokapäiväistä elämää. Tulevaisuutta, jossa velkamme on maksettu ja pienimuotoinen säästäminenkin kenties aloitettu. Liiketoiminnan näkökulmasta kiertotalouteen kietoutuu merkittäviä ja menestyksekkäitä mahdollisuuksia, jotka tarjoavat uudenlaisen – kestävän ja kannattavan – tavan ajatella ja tehdä asioita.

Herää kysymys, miksi elämme edelleen resursseja tuhlailevassa lineaaritaloudessa, vaikka sekä kiertotalouden välttämättömyys että myös siinä piilevä potentiaali kyllä tiedostetaan? Siksi, että muutos on kaikkea muuta kuin yksinkertainen. Siirtymä kiertotalouteen on kokonaisvaltainen, systeeminen muutos, joka asettaa yhteiskunnan kaikki tasot ja toimijat jälleenrakentamisen äärelle.

Voima ja viisaus jälleenrakentamiseen yhteistyöstä

Käsillä oleva muutos on siis valtaisa, mutta valtaisa on muutoksen tarvekin. Tarvitaan kiertotaloutta tukevaa poliittista ohjausta, yritysten ja organisaatioiden rohkeutta ja luovuutta sekä syvällistä kulttuurin muutosta, jossa meistä jokainen on tärkeässä roolissa. Lienee sanomattakin selvää, ettei muutosta pystytä toteuttamaan yksin, omista siiloista käsin, vaan muutoksen systeeminen luonne vaatii monenkeskistä yhteistyötä. Rakenteita, jotka mahdollistavat yhteistyön tekemisen ja innovaatioiden syntymisen. Tarvitaan ekosysteemeitä, joissa tuodaan erilainen osaaminen yhteen ja siten saavutetaan yhdessä jotain suurempaa. Afrikkalainen vanha sananlasku, jonka mukaan yksin päästään nopeasti mutta yhdessä pitkälle, pätee tänäänkin. Nyt todella on päästävä pitkälle, sillä velkaa on paljon eikä takaisinmaksuun kykene kukaan omin voimin.

Otamme osaa näihin velkatalkoisiin myös täällä lakeuksilla. Etelä-Pohjanmaalla on aika lyödä viisaat päät ja sinnikkäät luonteet yhteen uudella intensiteetillä, ja tätä edesauttamaan on syntynyt Etelä-Pohjanmaan liiton myöntämä, EAKR-rahoituksella toteutettava Kiertotalouden osaamisalusta Etelä-Pohjanmaalle – CircEPOs -hanke. Huhtikuussa alkaneen hankkeen tavoitteena on tukea alueen yrityksiä ja organisaatioita ratkaisevassa

muutosvaiheessa, jossa kurssia käännetään kohti kiertotaloutta ja hiilineutraaliutta.

Rakennamme hankkeessa kiertotalouden osaamisalustan, joka vahvistaa kiertotalousosaamista ja edistää verkostoitumista ja alueellisen kiertotalousekosysteemin syntymistä tuomalla yhteen yrityksiä ja organisaatioita. Osaamisalustat, yhteistyö ja sitä edistävät kiertotalousekosysteemit ovat merkittävä osatekijä siirtymässä kiertotalouteen, joten niihin panostaminen on nyt tärkeää. Hankkeen puitteissa järjestetään myös muun muassa webinaareja, työpajoja ja businessblendereitä, tuotetaan opas pk-yrityksen siirtymästä kiertotalouteen sekä työkirja pk-yritysten päästökartoitukseen, jotka kaikki tukevat osaltaan osaamisen vahvistamista sekä ekosysteemin muodostumista. Hanke päättyy 31.12.2022, jolloin tarina vahvasta yhteistyöstä ja sen kestävämpää tulevaisuutta rakentavista saavutuksista on vasta alussa, joten kannattaa pysyä kuulolla!

Laura Könönen
Asiantuntija, TKI
SeAMK Liiketoiminta ja kulttuuri